

A médiacár nagy titka

Siklósi Norbert és az általa irányított vállalatok titkosszolgálati háttere

„Jót s jó! Ebben áll a nagy titok. Ezt ha nem érted Szánts és vess, s hagyjad másnak az áldozatot.”
(Kazinczy Ferenc: *A nagy titok*)

1988-ban a Belügyminisztérium (BM III/I. (Hírszerző) Csoportfőnöksége megvásárolta a magyar emigráció egyik legnevesebb szépirodalmi könyvműhelyét, a müncheni Újváry Griff Kiadót. Az akcióval a hírszerzés célja az volt – legalábbis a hivatalos magyarázat szerint –, hogy az állambiztonság újabb utat nyisson a kényszerűségből száműzetést választott magyar értelmiség felé. Az így létrejött Griff Kontinent Kft. azonban korántsem töltött be hídszerepet az emigráns irodalom és Magyarország között, leginkább azért nem, mert a kiadó megszerzésének tényleges célja mégsem politikai, hanem merőben pénzügyi volt. A magyar–német vegyesvállalat létrehozásának körülményeiről és az azt koordináló hírszerző tiszt, dr. Dalmady György sötét üzelmeiről és a köré szerveződő bűnhálózatról korábban már olvashattak e folyóirat hasábjain.¹ Jelen tanulmányomban a Griff megvásárlásában szerepet vállalt személyek előéletét tárom az olvasó elé, amely korántsem kevésbé kalandos és meglepő, mint a rendszerváltoztatás idején tevékenykedő bűnszervezet gazdasági bűncselekményeinek története; valamint bemutatom a Griff Kontinent Kft. dicstelen tevékenységét és megszűnését.

KGB-s kapcsolatok

Az Újváry Griff megvásárlásával kapcsolatos belügyi dosszié dokumentumainak tanúsága szerint az ötlet egy „Hontos” fedőnevű, egyelőre beazonosíthatatlan titkos munkatárstól származott. Az ügynök felhívta a hírszerzés figyelmét az elhalálozott tulajdonos végakarátára, aki magyarországi jogi személy kezébe szeretne volna juttatni életművét.² A hírszerzés felkarolta a javaslatot, és

BORVENDÉG ZSUZSA (1974) történész, jogász. Az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltárában dolgozik.

- 1 Borvendég Zsuzsanna: Hírszerzés 89, avagy félbemaradt (?) akciók a rendszerváltoztatás küszöbén. In *Hitel* 2014/6, 38–56.
- 2 Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára (ÁBTL) 3.1.5. O-8-821. Intézkedési terv az Újváry Griff Verlag megvételére, 1988. augusztus 15., 35.

mint tudjuk, a tulajdonosváltás végül meg is történt, azonban figyelemreméltó, hogy az akció lebonyolítására a „Hontos” által javasolt közreműködőket választották. Az általa írt „hatástanulmány” úgy hivatkozik a Pallas Lap- és Könyvkiadó Vállalatra, mintha nyilvánvaló volna, hogy csakis a Siklói Norbert által vezetett állami mamutcég szerezheti meg a Griffet.³ Milyen információkkal rendelkezhetett „Hontos”, és miképpen került a titkosszolgálat látókörébe Siklói? Az első kérdésre nehéz válaszolni addig, amíg nem tudjuk pontosan, kit takar a fedőnév, azonban arra nézve már bizonyítékaink vannak, hogy Siklói nevének felmerülése nem a véletlen műve. A médiamogul együttműködése a különböző titkosszolgálatokkal ekkor már több évtizedes múltra tekintett vissza.

1983. május 30-án a belügyi vezetők a következő jelentést olvashatták: „A Nyomdaipari Egyesülés és az Interpress Vállalat tárgyalásokat folytat a müncheni Újváry Griff Verlag megvétele ügyében.”⁴ Volt tehát előzménye az 1988-as üzletkötésnek, méghozzá nem is akármilyen! Az Interpress Vállalat nevének felmerülése a Griff Kiadó megvásárlása kapcsán több mint érdekes, és magyarázatot ad Siklói Norbert kulcsfontosságú szerepére is. A hírneves *Interpress Magazin (IPM)* megjelentetője ugyanis a KGB egyik fedőszervének a gazdasági vállalkozása volt azzal a feladattal, hogy a Szovjetunió titkosszolgálatának működéséhez pénzt termeljen. A vállalat tulajdonosa a prágai székhelyű Nemzetközi Újságíró Szervezet (NÚSZ)⁵ volt, amely a második világháború után jött létre azzal a céllal, hogy kommunista befolyást szerezzen a különböző nemzetek újságíró-szövetségeiben.

A Nemzetközi Újságíró Szervezet 1946-ban Koppenhágában tartotta alakuló ülését,⁶ amelyhez csatlakozott minden jelentős nemzeti és nemzetközi sajtótömörülés, többek között az International Federation of Journalists (IFJ) is, amely 1926-os születése óta az egyik legnagyobb tekintélynek örvendő érdekvédelmi egyesülete volt a különböző nemzetiségű újságíróknak. A NÚSZ az alakuló ülésétől kezdve azzal a váddal találta szemben magát – nyilván nem alaptalanul –, hogy a Szovjetunió titkosszolgálatára igyekszik befolyást szerezni az elnökségen belül. A kétpólusú világ kialakulásával párhuzamosan a NÚSZ tagságán belül is kiéleződtek a világnézeti különbségek az ellenkező politikai berendezkedést követő országok képviselői között, amelynek következtében 1950-ben szakításra került sor. A nyugati világ újságíróinak többsége – beleértve az IFJ-t is – kilépett a NÚSZ-ból, amelyben így a szovjet érdekvédelem akadálytalanná vált. A NÚSZ központja 1947-ben Prágában lelt otthonra, és a szervezet hivatalos megszűnéséig ott is maradt. Vezetői kivétel nélkül baloldali

3 ÁBTL 3.1.5. O-8-821. „Hontos” jelentése, dátum nélkül, 46–49.

4 ÁBTL 2.7.1. Napi Operatív Információs Jelentések (NOIJ) 1983. III/III-92, 1983. május 30.

5 Angol megnevezése: International Organization of Journalists.

6 A NÚSZ megalakulásáról és első két évtizedéről lásd: Kaarle Nordenstreng – Jiří Kubka: *Useful Recollections. Excursion into the History of the International Movement of Journalists. II.* Published by International Organization of Journalists, Prague, 1988.

elkötelezettségű újságírók voltak, akik közül többre a KGB-vel való együttműködés árnya is vetült.⁷ Mindenesetre a NÚSZ magas szinten volt bekötve a szovjet állami apparátus hierarchiájába: közvetlenül a Szovjetunió Kommunista Pártja Központi Bizottságának alárendeltségében működött.⁸

A NÚSZ a világ minden részén igyekezett jelen lenni, de terjeszkedésének elsődleges célpontja mégis a harmadik világ maradt, ahol meghatározó befolyásra próbált szert tenni azáltal, hogy jelentős támogatást nyújtott különböző újságíró-szervezetek létrehozásához, valamint továbbképzést biztosított fiatal publicisták számára. A cél természetesen az volt, hogy gátat vessenek az amerikai befolyás térhódításának, és ehhez kiváló lehetőséget szolgáltatott a tömegmédiá feletti ideológiai uralom megszerzése. A propaganda terjesztésével párhuzamosan a „guruló rubelek”⁹ is megindultak a világ számos pontja felé a NÚSZ közreműködésével, ugyanis a szervezet saját gazdasági vállalkozásai komoly bevételi forrásként szolgáltak. A különböző médiatevékenységek mellett szállodaláncokat üzemeltettek, szoftverekkel és más korszerű technológiákkal kereskedtek. Az így megszerzett profit a rendszerváltoztatás idejére meghaladta a 200 millió csehszlovák koronát.¹⁰ Ezt a tetemes vagyont nemcsak a fejlődő világ ideológiai gyarmatosítására fordították, hanem jutott belőle embargós cikkek beszerzésére, terroristák kiképzésére és a nyugati világ újságíróinak befolyásolására is. Jóllehet nyugat-európai tevékenységük során a sajtó-befolyásolási technikáik kevésbé voltak direktek, mint a harmadik világ esetében, de nemzetközi szövetségek létrehozásának elősegítésével, különböző szakújságírókat tömörítő érdekvédelmi szervezetek burkolt támogatásával érvényesíteni tudták érdekeiket, és mindemellett nagy hangsúlyt fektettek a nyugat-európai baloldali pártok pénzelésére is. Működésének több mint négy évtizede alatt a szervezet világméretűvé nőtt: 1989-re tagsága elérte a mintegy 250 ezres létszámot, amelyben összesen 120 ország képviseltette magát.¹¹

7 *Facts about international communist front organisations.* Ismeretlen szerző és kiadó, 1957, 73–74. <https://archive.org/stream/frontorgs#page/n67/mode/2up> (A letöltés ideje: 2014. augusztus 22.)

8 Archiv Bezpečnostnich Složek, Praha (Állambiztonsági Levéltár, Prága) OB II. Správa, MV r. e. 2501. Kiértékelés a Nemzetközi Újságíró Szervezetről, 1989. december 22. Köszönöm Milan Bártának, hogy a dokumentumot a rendelkezésemre bocsátotta, valamint Baucsek Csabának, hogy az irat magyarra fordításánál a segítségemre volt.

9 A XIX. század második felében született a kifejezés, amely a pánszláv mozgalomnak a cári udvarból kiinduló titkos pénzügyi támogatását jelentette. A bolsevik hatalomátvétel után a Szovjetunió titkosszolgálatára is élt a bevett módszerrel, amellyel a társutas személyek és szervezetek, akár katonai alakulatok részére jutott el pénzeket világszerte.

10 Jiri Pehe: *International front organizations survive in Prague.* Report on Eastern Europe, 1990. június 20. http://www.pehe.cz/clanky/clanky_view?lng=en&year=1991 (A letöltés ideje: 2014. augusztus 22.) 1989-es árfolyamon ez megközelítőleg 630 700 000 forintot ért.

11 Pelle János: Amikor a Nemzetközi Újságíró Szövetség KGB-fedőszerv volt. In *HVG*, 2005. május 18. <http://m.hvg.hu/app//itthon/20050518muoszl> (A letöltés ideje: 2014. augusztus 22.)

A MÚOSZ titkos feladatai

A Magyar Újságírók Országos Szövetsége (MÚOSZ) alapító tagként a kezdetektől részt vett a NÚSZ munkájában,¹² sőt a hatvanas évektől kezdődően szerepe egyre fontosabb lett, köszönhetően a Kádár-rendszer legjelentősebb médiacárájának, Siklósi Norbertnek.¹³

Siklósi Norbert politikai pályafutása az 1956-os forradalom után meredeken ívelt felfelé, ugyanis Kádár János őt bízta meg, hogy kormánybiztosként „rendet” tegyen a magyar újságírók között, akiknek a hatalom nem tudta megbocsájtani a forradalomban vállalt szerepüket. A MÚOSZ teljes tagságát revízió alá vonták, amelynek következtében több mint nyolcszáz személyt kizártak a szövetség berkeiből, újságíróként viszont csak MÚOSZ-tag tudott elhelyezkedni.¹⁴ A politikai szempontok alapján megszürt újságíró-társadalom így a párt és az importált ideológia egyik legfőbb támaszává vált. Siklósi gyors és hatékony munkát végzett: 1958-ra meg lehetett szüntetni a kormánybiztosi pozíciót, a MÚOSZ az önállósodás útjára léphetett. Tapasztalatait néhány évvel később pedig csehszlovák kollégái kamatoztatták, amikor a prágai tavasz eltiprása után „pacifikálták” a helyi sajtót.¹⁵ Siklósi Norbert ezután sem távozott a MÚOSZ éléről, egészen 1973-ig töltötte be a szövetség főtitkári posztját. A nevéhez köthető időszak alatt a magyar szekció a szovjet titkosszolgálat által mozgatott Nemzetközi Újságíró Szervezet egyik legtevékenyebb tagjává vált.

A NÚSZ 1962-ben Budapesten tartotta ötödik kongresszusát, amely után a magyar főváros az újságíróképzésnek álcázott KGB-s tippkutatás¹⁶ fontos színhelye lett. Döntés született ugyanis arról, hogy Budapesten nyitja meg kapuit a NÚSZ Nemzetközi Újságíró Továbbképző Központja, ahol elsősorban a harmadik világból verbuvált fiatal publicistákat kívántak képezni a szakma rejtelmei mellett a kommunista eszme terjesztésére és az együttműködéshez elengedhetetlen konspirált kapcsolattartásra is. 1963 szeptemberétől egészen a rend-

12 A NÚSZ magyarországi tevékenységéről lásd részletesen: Borvendég Zsuzsanna: *Újságírásnak álcázva. A Nemzetközi Újságíró Szervezet Magyarországon*. Budapest, 2015, Nemzeti Emlékezet Bizottsága.

13 Siklósi Norbert (1924–2008) eredetileg bőrdíszműves szakmát tanult. A háború után belépett a kommunista pártba, 1950-től már újságíróként a *Szabad Nép* szerkesztőségében dolgozott. 1956 elején a Minisztertanács Titkárságának Sajtócsoportjában találjuk, de kulcsszerepet a politikai életben a forradalom után kapott, amikor a MÚOSZ és az Írószövetség kormánybiztosának nevezték ki azzal a feladattal, hogy levezényelje az író-társadalom jogon kívüli megtorlását. 1973-tól 1989-ig – nyugdíjazásáig – a Lapkiadó Vállalat, majd jogutódja, a Pallas Lap- és Könyvkiadó Vállalat vezérigazgatója volt.

14 Erről lásd Takács Róbert: *Politikai újságírás a Kádár-korban*. Budapest, 2012, Napvilág Kiadó–Politikatörténeti Intézet, 278–283.

15 Erről lásd Takács Róbert: A csehszlovák sajtóirányítás a hatvanas és a hetvenes évek fordulóján, Budapestről nézve. In *Médiakutató*, 2008. tél, 69–82.

16 A tippkutatás a titkosszolgálatok ügynöki hálózatépítésének első fázisa, amikor célirányosan, meghatározott feladat teljesítésére keresnek alkalmas személyeket.

szerváloztatásig működött az intézmény, sok száz külföldi diák képzését és tanulmányozását biztosítva a titkosszolgálatok számára. A magyar állambiztonság oldaláról a BM III/I-11. (harmadik országos és hazai bázison folyó hírszerzés) osztály tartotta fenn az iskolával a legszorosabb kapcsolatot, valamint a Press-rezidentúra, amely a hírszerzés sajtófelügyelettel megbízott részlege volt. Ez utóbbi a MÚOSZ székházában működött, de hatáskörébe tartozott a Magyar Televízió, a Magyar Rádió, a Magyar Távirati Iroda (MTI) és a Tájékoztatási Hivatal is.¹⁷ A NÚSZ-iskola tanárai a hírszerzés embereivel együttműködve mértek fel és választották ki a tanfolyamok hallgatói közül a beszerzésre alkalmas jelölteket. A Press-rezidentúra első vezetője Szolnok Péter¹⁸ volt, aki jelentős szerepet kapott az 1968-as prágai intervenciót követő titkosszolgálati akciókban,¹⁹ elsősorban azért, mert szoros kapcsolatot ápolt a NÚSZ vezetőivel.²⁰

Az iskola alapításával párhuzamosan létrehoztak egy másik intézményt is, amely szintén elsősorban a NÚSZ politikai céljainak elősegítésére jött létre, azonban a nyolcvanas évek elejétől egyre kevésbé töltötte be eredeti feladatát: ez volt a balatonszéplaki üdülő, a Hotel Interpress.²¹ A szálloda a MÚOSZ kezelésében állt, az épület a szövetség vagyonát gyarapította, és a Nemzetközi Újságíró Továbbképző Központtal ellentétben nem a harmadik világ újságíróit fogadták itt elsősorban, hanem a NÚSZ nyugat-európai terjeszkedéséhez elengedhetetlen diplomáciai eseményeket, üdültetéseket szervezték a Balaton parti épületben, mígnem a nyolcvanas évekre a szálló elsősorban a baráti országok zszurnalisztáinak pihenését szolgálta. A hotel a NÚSZ már említett vállalatának nevét viselte, amely vállalat a hetvenes évek elején – mint hamarosan látni fogjuk – jelent meg Magyarországon is.

A MÚOSZ jelentősége a NÚSZ szervezetén belül 1966-ban intézményesült, amikor a MÚOSZ mindenkori főtitkárát kinevezték a NÚSZ alelnökévé és kincstárnokává. A fontos pozíció elnyerését Siklósi Norbertnek, korabeli főtit-

17 Tóth Eszter: A politikai és gazdasági hírszerzés szervezettörténete, 1945–1990. In *A megtorlás szervezete. A politikai rendőrség újjászervezése és működése, 1956–1962*. Szerkesztette Cseh Gergő Bendegúz és Okváth Imre. Budapest, 2013, Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára-L'Harmattan Kiadó, 424.

18 Szolnok Péter 1948-ban, alig húszévesen kezdte államvédelmi „karrierjét”. Eleinte levéllenőrként dolgozott, de hamarosan a Központi Elhárító Osztályra került, és az elhárítás-hírszerzés vonalán maradt mindvégig. Több külföldi rezidentúrát is vezetett, illetve szervezett. 1955-ben a londoni rezidentúra vezetésével bízták meg, ahol 1960-ig teljesített szolgálatot. 1964-ben kapott megbízást arra, hogy szervezze meg Rio de Janerióban a hírszerző rezidentúrát, ahonnan 1966-ban érkezett vissza. 1967-től 1971-ig a Press-rezidentúra vezetője volt.

19 Unger Gabriella: „Mi voltunk az első civilek a bevonulás után.” In *Betekintő*, 2007/2. http://betekinto.hu/2007_2_unger (A letöltés ideje: 2014. augusztus 31.)

20 Szolnok Péter jelentése prágai tartózkodásáról, 1968. december 1. Közli: Unger, i. m.

21 MÚOSZ Levéltár. Dr. Lutz József igazgató jelentése az Interpress Nemzetközi Újságíró Üdülő munkájáról a Nemzetközi Újságíró Szervezet 1977. január 10–13-ai budapesti tanácskozása részére, 1977. január 10.

káranak köszönhette a MÚOSZ, aki a magyar sajtódiplomácia egyik legmeghatározóbb szereplője is volt egyben. Irányítása alatt a MÚOSZ szakújságíróinak szekciói rendkívül aktív szerepet játszottak a nemzetközi életben, természetesen a NÚSZ politikai érdekeinek szem előtt tartásával.

A beszivárgás technikái

A NÚSZ a harmadik világban folytatott befolyásolási politika mellett hangsúlyos szerepet szánt a nyugat-európai országok újságírói közé való beépülésre is, e feladatok végrehajtásában pedig nagyban támaszkodott magyarországi tagságára. Az egyik fontos cél az IFJ behálózása volt. A brüsszeli székhelyű újságíró-szövetség a NÚSZ-ból való kilépése után, 1952-ben szervezte újjá magát, és vált az egyik legtekintélyesebb nemzetközi szervezetté. Élesen elhatárolta magát a szovjet érdekszférába tartozó NÚSZ-tól, egészen a hetvenes évek közepéig nem volt hajlandó részt venni a konkurens szervezet által rendezett eseményeken.²² A MÚOSZ egyik legfőbb feladata az volt, hogy közelítse a vasfüggöny két oldalán található intézményt. Közvetítő szerepe sikeresnek bizonyult.

A legdirektebb módja az IFJ-vel való kapcsolat felvételének az Olasz Újságírók Szövetségének együttműködésével szervezett európai újságíró találkozók voltak. Az olasz szövetség ugyanis felölelte a mediterrán ország teljes publicista társadalmát politikai hovatartozásra való tekintet nélkül, a kommunista balszárnytól egészen a keresztény-konzervatív jobboldalig, éppen ezért nemzetközi kapcsolataiban is könnyen tudott nyitni a mindkét világrend által támogatott szervezetek felé úgy, hogy semlegességét megőrizte, hiszen egyiknek sem lett a tagja. Az IFJ nem engedélyezte tagságának, hogy hivatalos kapcsolatot létesítsenek a NÚSZ-szal, így a szovjet érdekérvényesítésnek kerülő utakat kellett találnia. A MÚOSZ-ra hárult a feladat, hogy az olasz kollégákat rávegye a közvetítésre, mintegy semleges terepet biztosítva a két nagy szövetség találkozásához.²³ 1966-ban Balatonszéplakon tartották az első európai találkozót, amelyen a MÚOSZ átadta a koordinátori feladatokat az olaszoknak, rájuk bízva a további kapcsolatépítéshez szükséges rendezvények szervezését, azonban a háttérből mindvégig segítették és irányították az eseményeket. Ebből az elgondolásból nőttek ki a kétévente megrendezett capri találkozók, ahol 1977-ben először ült közös tárgyalóasztalhoz mindkét nagy nemzetközi szervezet elnöke és főtájkára.

A Capri szigetén megtartott összejövetel mellett más utakon is igyekezett a NÚSZ a nyugat-európai újságírók közelébe férkőzni, például úgy, hogy támo-

22 MÚOSZ Levéltár. Günther Nennung: *Két internacionáléból egy?* Kézirat.

23 MÚOSZ Levéltár. Jelentés a Capri szigetén tartott második Európai Újságíró Találkozóról, d. n.

gatott, illetve létrehozott látszólag független szakújságíró szervezeteket. Elsősorban a sport és az idegenforgalom területén dolgozó zszurnaliszták voltak a szervezet célpontjai, hiszen ezek a témák határokon átívelők és látszólag politikamentesek, ennek ellenére tökéletesen alkalmasak a béke és a békés egymás mellett élés jelszavainak, vagyis a politikamentesség álcáiba bújtatott kommunista propagandának a hangoztatására. Témánk szereplőinek nyomát követve csupán a legfontosabb érintett szervezetet emelném ki: az 1954-ben Párizsban létrehozott Turisztikai Újságírók és Írók Nemzetközi Szövetségét, a FIJET-et (Fédération Internationale des Journalistes et Écrivains de Tourisme). A FIJET szoros kapcsolatot ápolt a NÚSZ-szal annak ellenére, hogy hivatalosan nem lépett be a KGB által felügyelt szervezetbe, sőt a túlnyomórészt Nyugat-Európából érkező tagság komolyan vette az alapokmányban rögzített politikamentességet, és nehéz volt őket bármiféle, a Szovjetunió érdekeinek megfelelő állásfoglalásra késztetni.²⁴ Ennek ellenére a FIJET erős kommunista befolyás alatt állt, ugyanis a legaktívabb tagszervezete a NÚSZ kívánságai szerint működő MÚOSZ volt.

1957-ben, amikor Siklósi Norbert kormánybiztosként felülvizsgálta és selektálta a teljes magyar újságíró-társadalmat, mellékesen már megkezdte a szövetség munkájának hozzáigazítását a NÚSZ elvárásaihoz. A MÚOSZ keretén belül ekkor hívták életre az Idegenforgalmi Szakosztályt.²⁵ A forradalom véres leverését követő évben, a megtorlások kiteljesedésének időszakában, akkor, amikor több száz újságíró veszítette el állását, miért a turisztikai szakosztály felállításával foglalatostkodott a MÚOSZ? Az ország lakosságának ekkor még csak töredéke részesülhetett abban a kiváltságban, hogy átlépje a határokat, sőt a belföldi turizmus is gyerekcipőben járt. Azonnal értelmet nyer a döntés, ha hozzátesszük, hogy csak a szakosztály létrehozása után kaphatott lehetőséget a MÚOSZ arra, hogy teljes jogú tagja lehessen a brüsszeli székhellyel működő FIJET szervezetének. A csehszlovák szakosztály lépett be elsőként a FIJET-be a keleti blokkból, és rendszeresen tartottak összejöveteleket Prágában, a NÚSZ székhelyén, amelyen Magyarország is képviseltette magát eleinte csak megfigyelőként, de a magyar küldöttség hamarosan a legtevékenyebb tagozattá vált. Az Idegenforgalmi Szakosztály vezetőjének Vécsey Györgyöt választották, és a hatvanas évek közepére az alig néhány fős csoport a MÚOSZ legnagyobb szakosztálya lett. 1967-ben a balatonszéplaki üdülőben tartott első magyarországi FIJET-kongresszuson Vécsey került a szervezet elnöki székébe, ezzel megkezdődött a turisztikai újságírók tömörülésének arculatváltása: egyre nyilvánvalóbban fordultak politikai kérdések felé.²⁶

24 MÚOSZ Levéltár. A FIJET jelenlegi helyzete, d. n.

25 László Gyula: *50 éves a Turisztikai és Gasztronómiai Szakosztály*. <http://www.muosz.hu/cikk.php?page=szakosztalyok&id=1105&fo=6&iid=53> (A letöltés ideje: 2014. szeptember 12.)

26 MÚOSZ Levéltár. A FIJET jelenlegi helyzete, d. n.

Titkosszolgálati vállalat alapítások

Siklósi Norbert természetesen aktívan közreműködött a FIJET-en belül működő magyar csoport munkájában, amelynek feladata nemcsak a propagandaterjesztés és manipulálás volt, hanem arra is felhasználták a szervezetet, hogy egy vállalat létrehozásával további politikai és gazdasági tőkét kovácsoljanak a NÚSZ, illetve a mögötte álló titkosszolgálatok számára.

1969 áprilisában a MÚOSZ székház adott otthont a FIJET vezetőségi ülésnek, ahol történetünk szempontjából meghatározó döntések születtek.²⁷ Egyrészt létrehozták a FIJET könyvtárát Miklódy Zoltán vezetésével Nemzetközi Dokumentációs Központ néven, másrészt útjára indították a *Vue Touristique* című magazint, amelynek kiadására egy egész vállalatot alapítottak Budapesten: ez volt a *Vue Touristique* Idegenforgalmi és Propaganda Kiadóvállalat vagy ismertebb nevén az IPV. Igazgatója Siklósi Norbert lett, aki 1977-ig töltötte be ezt a pozíciót.²⁸ „Csodálatos vállalat volt, foglalkoztak itt mindennel: újságírással, könyvkiadással, filmgyártással, turizmussal, kiállítás-szervezéssel, konferencia- és rendezvényszolgáltatással és mindennel, amit a vezetőség jóváhagyott. A vezetés pedig a rendszer kegyeltjeinek rokonságából állt: a kormányfő fia, a politikai bizottsági tagok vejei, menyei szépen megfértek az ipari arisztokrácia és a külkereskedelmi cézárok pereputtyával. Ennél a vállalatnál már a hetvenes évek második felében százezreket lehetett keresni legálisan, szerződésben rögzítve. Mellette pedig annyit, amennyit az összeköttetések csak lehetővé tettek.”²⁹ Az IPV-t a MÚOSZ egymillió forintos alaptőkéjével jegyezték be, vagyis a FIJET csak névleges tulajdonos volt. Nem is engedtek számára becsatlósítási jogot a vállalat ügyeibe, mindössze azért volt rá szükség, hogy az IPV – külföldi tulajdonban levő céggént – mentesüljön a magyar adótörvények alól, és jelentős vámkedvezményben részesüljön.³⁰ A cég elsősorban kiadóvállalat volt, de reklámügynökségként, filmgyárként, rendezvényszervezőként és export-import céggént is tevékenykedett. Mivel a háttérben a KGB egyik fedőszervezete állt, nem meglepő, hogy az IPV titkosszolgálati fedővállalatok létrehozásánál is szerepet játszott. Az olasz újságírókkal ápolt jó kapcsolatoknak köszönhetően kézenfekvő, hogy Olaszország volt a célpontja egy 1975-ös cég-alapításnak. Milánói központtal hozták létre a Promotur nevű, utazási irodának álcázott titkosszolgálati fedőcéget az IPV leányvállalataként, amelynek megszervezésével Práczki Istvánt, a Magyar Néphadsereg Vezérkara 2. Csoportfő-

27 ÁBTL 3.1.2. M-30079. FIJET Bureau, 1969. április 29. 49.

28 Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (MNL OL) XXIX-I-40 1. d. Képviselési lap, a Cégbíróság 707/1971 sz. bejegyzése, 1971. november 30.

29 Práczki István: *Kémjátszmák. Egy magyar hírszerző emlékiratai*. Budapest, 2014, Kárpátia Stúdió, 296.

30 MNL OL XXIX-I-40 1. d. Az Idegenforgalmi Propaganda és Kiadó Vállalat ügyrendje, 1974. június 22., 1.

nökségének (MNVK-2), vagyis a katonai hírszerzésnek a tisztjét bízták meg.³¹ Az MNVK-2 aktívan közreműködött a NÚSZ magyarországi tevékenységében. Feltehetően Siklósi Norbert is közvetlen kapcsolatban állt velük, legalábbis Markotán Benedek, az MNVK-2 alezredese szerint, aki úgy nyilatkozott, hogy operatív vonatkozásban Siklósi az alárendeltje volt.³² Az MNVK-2 sajtórezidentúrájának létszáma hetven és kilencven fő között mozgott, tagjai ismert újságírók voltak, Budapest mellett egy milánói és egy brüsszeli központ körül forogtak, és a FIJET tagjai közé vegyülve nevüket rendszeresen olvasni lehetett a *Vue Touristique* című kiadványban.³³ A katonai hírszerzés a NÚSZ-szal együttműködve nemcsak az IPV fedését használta fel tevékenységében, de jelen volt az Interpress Nyomda és Lapkiadó Vállalat életében is.

A prágai székhelyű és a NÚSZ tulajdonában levő Interpress Vállalat 1970-ben hozta létre leányvállalatát Budapesten elsősorban azzal a céllal, hogy az afrikai baloldali mozgalmak támogatásához és a NÚSZ iskola működéséhez anyagi fedezetet teremtsen.³⁴ Az Interpress vezetését is Siklósi látta el kezdetben, a két cég, az IPV és az Interpress ügyei összefonódtak, dokumentációik és pénzügyeik összemósódtak.³⁵ Egy-két év alatt azonban kialakult a két vállalat személyi bázisa, és megtörtént az ügyvitel teljes szétválasztása. Az Interpress munkatársai között magas számban jelentek meg az MNVK-2-höz közelálló személyek, de a belügyi titkosszolgálat is képviseltette magát.³⁶ A vezetőség tagjait Siklósi Norbert segítette pozíciójukba, a főtítkár személyes lekötelezettjei voltak. A vállalat beteljesítette a hozzáfűzött reményeket: a nyolcvanas évekre hatalmas nyereséget termelő szervezetté nőtte ki magát. Magyarországon elsőként teremtette meg a piaci keresleten nyugvó, vagyis kapitalista üzletpolitikával működő lapkiadást. 1975-ben indították útjára – eleinte kéthavi folyóiratként – az *Interpress Magazint*, amely felismerte és kihasználta a magyar reklámpiacon levő óriási hiányt, és színes reklámhelyeket kínált hazai és külföldi termékek, vállalatok részére. A lap a nyolcvanas évek közepére elérte a 170 ezres példányszámot, főszerkesztője Ivanics István volt, de a szerkesztőbizottságban helyet foglaltak a prágai központ megbízottjai is, Milan Codr és Jaroslav Pikous, akik sajtóértesülések szerint a csehszlovák állambiztonság, az StB emberei voltak.³⁷ Az IPM közvetlenül a rendszerváltoztatás előtt már ötvenmillió forint éves nyereséget termelt, amely szinte teljes egészében a prágai központ, vagyis közvetve a KGB számláira vándorolt.³⁸

31 Prácski: i. m. 293–312.

32 ÁBTL 3.1.5. O-17423. Jelentés „Kereskedő” fedőnevű ügyben, 1975. augusztus 22., 148.

33 A Szakértői Bizottság jelentése, 2007–2008. Kenedi János bevezetője. 8. <http://mek.oszk.hu/08400/08450/08450.pdf> (A letöltés ideje: 2014. szeptember 22.)

34 ÁBTL 3.1.5. O-17423. Jelentés Dénes Sándorral folytatott beszélgetésről, 1975. július 1., 337.

35 ÁBTL 3.1.5. O-17423. Jelentés dr. Bárdos György meghallgatásáról, 1974. december 3., 261.

36 Borvendég 2015, 87–95.

37 Pelle János: Az Interpress Magazin a múlt rendszerben. In *Interpress Magazin*, 2010. június, 58.

38 Uo.

Az Interpress Vállalat természetesen nem pusztán a magazin kiadásából tett szert bevételre. A hetvenes évek közepén a BM III/II. (Kémelhárító) Csoportfőnöksége nyomozást indított az Interpress gazdasági visszaélései miatt, és a vizsgálat során keletkezett dokumentumokból kiderül: a vállalat vezetői által elkövetett bűncselekmények súlyos veszteséget okoztak a népgazdaság számára.³⁹

A NÚSZ a magyarországi vállalatait is felhasználta arra, hogy nyugati kapcsolatait szélesítse. Az Interpress például – gazdasági térenyerése mellett – kulturális területen is igyekezett beépülni a nyugat-európai értelmiség életébe. Minden bizonnyal ennek a nagyszabású tervnek volt a része az Újváry Griff Kiadó megvásárlására folytatott tárgyalás is 1983-ban, de más folyóiratok és filmes szakemberek is a látókörükbe kerültek. A hetvenes évek közepén például Sebestyén Györggyel,⁴⁰ a Bécsben élő emigráns íróval közösen készítettek egy filmet, *Emberek a határon* címmel.⁴¹ Sebestyén György nevét azért érdemes kiemelni, mert megjelenése a keleti titkosszolgálatok látókörében beemel a történetbe egy később kulcsfontosságúvá váló szereplőt: Dalmady Györgyöt.⁴² Sebestyén felajánlotta újonnan alapított folyóiratát, a *Pannóniát* a NÚSZ számára azzal, hogy az újság segítségével fel lehetne újítani a prágai intervenció után kudarcba fulladt próbálkozást az osztrák újságírók közé való beépülésre.⁴³ 1966–1967 folyamán ugyanis a MÚOSZ közvetítésével megszervezték az Újság-

39 Siklósi Norbert például több állami vállalat vezetőjénél elérte, hogy üzletkötéseik során előnyben részesítsenek egy Bécsben élő emigránst, Halász Ferencet. A vele kötött kereskedelmi szerződések azonban sokkal kedvezőlenebbek voltak, mintha más partnerekkel álltak volna kapcsolatban, ráadásul többször ki is játszotta ezeket a megállapodásokat. Például kedvező áron felvásárolta a jó minőségű magyar diót, és kiszállította az országból azzal a feltétellel, hogy csak Jugoszláviában értékesítheti, mivel az azt forgalmazó vállalat, a Monimpex a dió nyugat-európai árusítására kizárólagos szerződést kötött egy osztrák céggel. Halász azonban a határon átlépve meghamisította a szállítólevelet, és NSZK-tól Angliáig szétszórta a nagy mennyiségű csonthéjas gyümölcsöt, ezzel nemcsak anyagi, hanem erkölcsi károkat is okozva a Monimpexnek és a magyar gazdaságnak. Erről lásd bővebben: Borvendég 2015, 101–108.

40 Sebestyén György (1930–1990) író, szerkesztő, műfordító. A kommunista elkötelezettségű újságíró 1952-től a *Magyar Nemzet* kulturális rovatának vezetője volt. A forradalom után emigrált, Bécsben telepedett le, és egyre inkább német nyelven írt. 1973-tól szerkesztette a *Pannónia* című lapot. Az osztrák PEN Club vezető tisztségviselője, 1988-tól elnöke volt.

41 ÁBTL 3.2.4. K-173/3. Jelentés, 1975. június 25., 92.

42 Dalmady György 1948-ban született, 1969-ben technikai érettségét szerzett, majd katonai szolgálata után felvételt kért a Belügyminisztérium III. Főcsoportfőnökségére. Kétéves képzés után, 1974-től a III/I-7. (Emigrációs) Osztály operatív munkatársa lett. Működési területe az NSZK-ban élő jobboldali emigráns közösség megfigyelése volt. Az általa tartott ügynökeivel közösen gazdasági visszaéléseket követett el, amelynek következtében 1989 tavaszán felfüggesztették, és eljárást indítottak ellene. 1990-ben öt és fél év fogházbüntetést szabtak ki rá: többrendbeli vesztegetés; folytatólagosan elkövetett, súlyos hátrányt okozó államtitoksértés, folytatólagosan, különösen nagy értékre, üzletszerűen és bünszövetségben elkövetett devizagazdálkodás megsértése, huszonhat rendbeli hivatali visszaélés, orgazdaság és sikkasztás bűncselekmények miatt.

43 MÚOSZ Levéltár. Oláh János feljegyzése Király András főtktár részére, 1974. október 12.

írók Duna Klubját, amely elsősorban az osztrák és a bajor publicisták szervezeteit akarta megkönyvékezni, de a csehszlovák újságírók elleni retorziók megakadályozták az együttműködés kialakítását. Néhány évvel később azonban újra napirendre került a kérdés. Sebestyén közösen dolgozott a budapesti Interpress alkalmazottaival, így tudott a NÚSZ terveiről, de hiába ajánlotta fel szolgálatait, a prágai központ nem bízott meg benne.⁴⁴ Az elutasítás után a magyar állambiztonsághoz fordult, akikkel a hatvanas évek elején már kapcsolatban állt, és akkori újságjának megjelentetéséhez támogatást fogadott el tőlük.⁴⁵ Ezúttal BM-es összekötője Dalmady György lett. Bár a BM sem tartott igényt még egyszer Sebestyénre, Dalmady feltehetően ekkor került kapcsolatba a NÚSZ magyarországi képviselőivel, így Siklósi Norberttel is, akivel évekkel később közösen megvásárolták az Újváry Griff Kiadót.

BM kontra MNVK-2

Siklósi Norbert 1973-ban távozott a MÚOSZ főtitkári székéből, és a Lapkiadó Vállalat igazgatója lett. Hivatalosan tehát a NÚSZ alelnöki és kincstárnoki státusát is átadta utódjának, Király Andrásnak, mégsem került messze a Nemzetközi Újságíró Szervezettől. 1977-ig az IPV igazgatója maradt, de informális úton a továbbiakban is rálátása volt mind az IPV, mind az Interpress ügyeire. Titkoszolgálati kapcsolatrendszerét pedig a nyolcvanas években is kamatoztatta: üzletfelei között megtalálhatók a katonai hírszerzés és az állambiztonság emberei is, akár ugyanazon üzletkötésen belül, mint a Griff Kontinent Kft. alapításának esetében.

A Griff Kontinent Kft. létrehozásánál Siklósi Norbert a résztulajdonosként megjelenő Interedition Idegennyelvű Folyóirat Kiadó Leányvállalatnak a vezetőjeként vett részt. A leányvállalat 1987 őszén jött létre, miután a gazdasági reformok következtében megbomlott a hatvanas években kialakult kiadói struktúra.⁴⁶ A gazdasági társaságok létrehozásának lehetőségével a Lapkiadó Vállalat utódjaként létrejött Pallas Lap- és Könyvkiadó Vállalat is élt, három leányvállalatot alapítottak a nyolcvanas évek folyamán: a Magyar Média Reklám és Propaganda Szolgáltató Leányvállalatot, amely többek között az 1985-ben megrendezett, botrányokkal övezett és tragikus végkimenetelű szépségverseny kiírója és rendezője volt; a Delta Szaklapkiadó és Műszaki Szolgáltató Leányvállalatot, amely elsősorban műszaki és tudományos lapok kiadásával foglalkozott, és a már említett Intereditiont. A kiadók fennmaradt és már feltárt dokumentációi arról árulkodnak, hogy e két utóbbi vállalatnál biztosan megjelent

44 ÁBTL 3.2.4. K-173/3. Jelentés, 1975. április 26., 56.

45 Szőnyei Tamás: *Titkos írás. Állambiztonsági szolgálat és irodalmi élet, 1956–1990.* 2. Budapest, 2012, Noran Könyvesház, 320–321.

46 Erről lásd Takács 2012, 119–127.

az MNVK-2 érdekeltsége is. A Delta főigazgatója Budai Ferenc,⁴⁷ az MNVK-2 tisztje volt, aki már a hetvenes évektől kezdve részt vett az Interpress Vállalat üzleti tevékenységében, vagyis legalább egy évtizedes kapcsolat fűzte Siklósihoz,⁴⁸ az Interedition cégjegyzésre jogosult vezetői között pedig Siklósi mellett megtaláljuk Griga Ferencet, aki szintén a katonai hírszerzés embere volt. Mindez arra utal, hogy a belügyi és a katonai titkosszolgálat gazdasági érdekeltségeik építésénél bizonyos esetekben együttműködtek. Bizonyíték erre az Interedition közreműködésével megalakult Griff Kontinent Kft. létrehozása, ugyanis a tulajdonosok MNVK-2-es érdekeltsége ellenére nem a katonai hírszerzés, hanem a BM III/I. Csoportfőnökség állt az akció mögött. Minden bizonnyal nem ez volt az egyetlen vállalat, amelynek alapításában és működtetésében a két titkosszolgálat közösen vett részt, pedig tevékenységüket az egész korszakon keresztül a rivalizálás jellemezte.⁴⁹ Mi sem bizonyítja ezt jobban, mint egy 1974–1975 között zajló nyomozás, amelyet a BM III/II. (Kémelhárító) Csoportfőnökség kezdeményezett az Interpress Vállalat által elkövetett gazdasági visszaélések ügyében.⁵⁰ A jelentések tanúsága szerint a BM jelentős népgazdasági károkozást állapított meg, ennek ellenére a vizsgálat soha nem került nyílt nyomozati szakaszba, pedig a dokumentumokból erősen érezhető a belügyes vezetők szándéka, amellyel szerettek volna gátat szabni az MNVK-2 által elkövetett bűncselekményeknek. Ennek oka nyilvánvalóan az a versengés volt, amelyet az állami vállalatoktól, illetve a külföldi cégektől megszerezhető titkos jutalékok rendszeréért folytattak. Ezeket a jutalékokat többnyire mind a magyarországi állami vállalatok, mind a magyar piacra belépni szándékozó nyugati cégek eljuttatták az érdekelt területet felügyelő titkosszolgálatnak, sőt erre a célra csak nevében és bankszámláiban létező fantomintézményeket is létrehoztak és közbeiktattak, hogy a pénzmozgás legalizálható legyen.⁵¹ A BM igyekezett visszaszorítani az MNVK-2 „piacait”, azonban harc közben ügyelnie kellett arra, hogy saját pozíciói, valamint magasabb politikai érdekek ne sérüljenek. Az Interpress Vállalat mögött azonban nemcsak a katonai hírszerzés emberei álltak, hanem a NÚSZ is, vagyis maga a KGB. A nyomozást így kénytelen-kelletlen félbe kellett szakítani, azonban ugyanebben az időben egy másik fronton is megindult

47 MNL OL XXIX-I-50. 10. d. 9/1990. sz. vezérigazgatói utasítás, 1990. március 27.

48 Borvendég 2015, 105–107.

49 Jelenleg az első ismert és – több mint valószínűleg – közösen létrehozott vállalkozás az Eurocom nevű vállalat volt, amelyet a hetvenes évek elején alapítottak azzal a céllal, hogy pénzügyi forrásokat teremtsenek a titkosszolgálatok számára, és külföldi leányvállalatok létrehozásával fedőcégeket létesítsenek Nyugaton, ahová hírszerzőket lehet telepíteni. Práczki: i. m. 185–210.

50 Az ügy titkos nyomozati iratait az ÁBTL őrzi: ÁBTL 3.1.5. O-17423. Az ügy feldolgozását lásd Borvendég 2015, 77–116.

51 Ilyen fedőintézmény volt például az Universal Piackutató Intézet, amelyet az MNVK-2 hozott létre, és fiktív szerződésekkel hatalmas pénzeket vett fel különböző vállalatoktól. ÁBTL 3.1.5. O-16586/2. Jelentés Dévai István és társai ügyében, 1974. július 16., 64.

a támadás a rivális ellen, amely a BM sikerével zárult. A Metalimpex nevű állami vállalat vezérigazgatója és vezérigazgató-helyettese ellen kezdtek vizsgálatot azzal a váddal, hogy az irányításuk alatt álló vállalat kárára nagy összegű sikasztást és egyéb visszaélést követtek el. Gergely Miklós vezérigazgató és helyettese, Dévai István ugyanis az MNVK-2 kapcsolatai voltak, és a katonai titkosszolgálat számára – természetesen saját érdekeiket is szem előtt tartva – hatalmas összegeket vontak ki a Metalimpex gazdálkodásából.⁵² A szálak látszólag messze vezetnek eredeti témánktól, azonban a valóságban nagyon is közvetlen kapcsolatot lehet találni a Dévai István és társai ellen megkezdett nyomozás és Siklósi Norbert tevékenységének feltárása között. A közvetlen kapcsolat pedig Griga Ferenc, Siklósi későbbi cégtársa, aki Dévai István barátjaként maga is belekeveredett az ügybe, de míg Dévai beáldozható volt a szerv számára, Grigát kimentették a felelősségrevonás alól.⁵³

Griga Ferenc pontos beosztása és rangja egyelőre ismeretlen, hiszen ma még az egykori MNVK-2 dokumentumainak csak egy töredéke kutatható. Azt azonban tudjuk, hogy 1974-ben érkezett haza hosszabb bagdadi kiküldetéséből, ahol külkereskedelmi tanácsosi fedéssel tartózkodott.⁵⁴ Munkája elismerésül az MNVK-2 engedélyezte számára, hogy hazatérésekor egy kamionnyi rakományt mindenféle vámellenőrzés és vámfizetés nélkül beszállítson az országba.⁵⁵ A Belügyminisztérium igyekezett a nagy mennyiségű áru illegális behozatalát is a bűnlajstromba felvenni, azonban erre nem került sor. Griga megúszta a vádemelést. Az Irakból hazaérkező külkereskedelmi tanácsos az Interag vállalatnál helyezkedett el főosztályvezetőként, majd 1983 után a Novotrade alkalmazottjaként dolgozott, és a Budapesti Rendőrfőkapitányság (BRFK) III./II. Osztályának egyik ügynöke szerint feltehetően kapcsolatban állt idegen hírszerző szervekkel,⁵⁶ de ennél közelebbi információnk egyelőre nincs. Nem tudhatjuk, hogy Griga a magyar titkosszolgálat megbízásából vagy saját elhatározásából építette-e összeköttetéseit az Egyesült Államokban, mindenesetre egy Sandy Brown nevű, magyar származású üzletemberrel állt kapcsolatban.⁵⁷ Sandy Brown – eredeti nevén Braun Sándor – Bakos Lajos⁵⁸ fivére volt, és a magyar hírszerzés

52 A nyomozás operatív és vizsgálati anyagait az ÁBTL őrzi. ÁBTL 3.1.5. O-16586/1-4. és 3.1.9. V-160338/1-12. Az ügy feltárását megkezdtem, a kutatás befejeztével az eredményeket önálló tanulmányban jelentetem meg.

53 „A nyomozás során az MNVK-2 Csfség. szerepét és állományába tartozó beosztottak felelőségét vezetői utasításra nem vizsgáltuk.” ÁBTL 3.1.5. O-16586/3. Jelentés Dévai István és társai ügyében, 1975. április 1., 215.

54 ÁBTL 3.1.5. O-16586/2. Jelentés, 1974. július 17., 66.

55 ÁBTL 3.1.5. O-16586/2. Feljegyzés, 1974. augusztus 31., 142.

56 ÁBTL 3.1.2. M-40999. Jelentés, 1985. március 27., 324.

57 Uo.

58 Bakos Lajos (1925–1998) az 1950-es évek elején a Munkaerőtartalékok Hivatalának vezetője, majd a Kádár-korszakban a Magyarországi Izraeliták Országos Képviselőtének alelnöke volt. A Zsidó Világkongresszus Kelet-Európai Irodájának alelnöki és az Emmanuel Alapítvány elnöki tisztségét is betöltötte.

feltételezése szerint nem zárható ki, hogy „mögötte ellenséges speciális szolgálat állt”.⁵⁹ Az erre vonatkozó dokumentumok kutathatóvá válásáig többet nem tudhatunk meg Griga Ferenc működéséről, de Siklósi üzlettársaként – dr. Márai Péter mellett, aki később a Tasnádi Péter ellen lefolytatott büntetőeljárás hatodrendű vádlottja volt – 1987-ben részt vállalt az Interedition megalapításában, amelynek néhány éves pályafutása súlyos veszteséget okozott az anyavállalatnak, ezért a rendszerváltoztatás után a Pallas vezetésének egyik kiemelt feladata az volt, hogy elszámoltassák az Interedition gazdasági ügyeiért felelős személyeket.

„Jót s jól”

1988. december 31-én Siklósi Norbert nyugállományba vonult, és átadta a Pallas vezérigazgatói székét Németh Jenőnek, a Tájékoztatási Hivatal korábbi elnökhelyettesének.⁶⁰ A Pallas Lap- és Könyvkiadó Vállalat 1989–1990 fordulóján komoly anyagi nehézségekkel küzdött. A nagyjából négyszáz kiadott lap közül csak néhány nem volt veszteséges, ráadásul a vállalat pénzügyei nehezen voltak átláthatók. Mint az állami vállalatok többségében, a Pallasnál is javában folyt már ekkor a vállalati vagyon átmentése; ennek megakadályozására Németh Jenő tett lépéseket:

„Tudomásomra jutott, hogy a leányvállalatok és a vállalatunk egyes egységeinek vezetői megpróbálták, illetőleg megpróbálják az állami (vállalati) vagyont – általában külföldi tőke bevonásával – átjásznani. A leggyakrabban előforduló elkövetési formák:

- kft-k, illetőleg más társasági formák alakítása vállalati ingatlanok apportként történő bevitelével;
- ezekbe magánszemélyek – leggyakrabban külföldiek – bevonása;
- egyéb vállalati vagyonnal történő szabad rendelkezés.

Ezen ügyletek súlyosan sértik az állami, vállalati és dolgozói érdekeket, továbbá a vállalat vezetésének presztízsét és erkölcsi hitelét. A már felfedezett törvénytelen ségek elkövetőivel szemben eljártam, illetőleg vizsgálatot rendeltem el. A további törvénytelen ségek megelőzése érdekében az illetékes szerveknél megtettem a szükséges intézkedéseket.

Megjegyezni kívánom, hogy a Cégbíróságok – kérésemre – jóváhagyásom nélkül a Pallast érintő ügyekben érdemben nem fognak eljárni. Felhívom továbbá az egységek vezetőinek figyelmét, hogy a Pallas vagyonát érintő új társasági formák létrehozására irányuló szándékukat előzetes jóváhagyásra köte-

59 ÁBTL 3.1.2. M-40999. 221-49/237/84. sz. jelentés, 1984. szeptember 25., 296.

60 MNL OL XXIX-I-50 10. d. 1/1989. sz. vezérigazgatói utasítás, 1989. január 2.

lesek hozzám benyújtani. Amennyiben ennek megkerülését tapasztalom, vagy bármilyen vagyónátjátszási akció tudomásomra jut, úgy a legsúlyosabb fegyelmi büntetés kiszabása mellett azonnali büntető eljárást kezdeményezek.”⁶¹

A Siklósi Norbert és Griga Ferenc irányítása alatt álló Interedition Leányvállalat pontosan a fent leírtak mintájára hozta létre a rendszerváltoztatás küszöbén a Griff Kontinent Kft.-t, nyilvánvalóan abból a célból, hogy a Pallas kezelésében levő állami, illetve vállalati vagyon egy részét magánkézbe átjátszhassa. A vállalkozás alapításának módja tökéletesen rímelt a Németh Jenő által felvázolt lépésekre.

1989. január 15-én jött létre az a vegyesvállalat,⁶² amely az Újváry Sándor⁶³ hagyatékeként megvásárolt kiadói jogok birtokában akár nemes hagyományokat is követhetett volna. A társasági szerződést egy titkos záradékkal látták el, amely kikötötte, hogy a BM III/I. (Hírszerzés) Csoportfőnöksége az üzleti haszon egyharmadára igényt tart, mivel a vállalkozás megindításához szükséges tőkét a hírszerzés biztosította. Hivatalosan két tulajdonos jegyezte a társaságot: az Interedition mint jogi személy és egy külföldi állampolgár, Molnár János. Molnár egy NSZK-ban élő magyar emigráns volt, aki évek óta jelentéseket adott a BM III/I. Csoportfőnökségnek, pontosabban tartótisztjének, Dalmady Györgynek. A vállalkozás működését biztosító pénzügyi háttérrel kizárólag a BM szolgáltatta, ugyanis a két hivatalos tulajdonos csak ingó és ingatlanapporttal járult hozzá az alaptőkéhez. Siklósi Norbert a Pallas tulajdonában levő ingatlant vitte be a vállalkozásba,⁶⁴ amelyről a későbbi számviteli ellenőrzés megállapította, hogy tökéletesen szabálytalan volt.⁶⁵ Siklósi a későbbiekben is felhasználta az állami kiadót arra, hogy a Griff Kontinentbe pénzt pumpáljon. Például Molnár Jánoson keresztül a Pallas számára egymillió dolláros hitelt vett fel egy svájci banktól 4–5%-os éves kamatra, amelyet továbbadott a Magyar Nemzeti Banknak évi 5–6%-os kamat ellenében, a különbséget azonban nem a Pallas bevételeként jelent meg, hanem a Griffhez vándorolt. Egyéb utakon is igyekezett Siklósi a Griff Kontinent gazdasági stabilitását fenntartani, de eközben gyakran átléphette a törvényes kereteket, amely már a BM számára is teherként jelentett, és akár a befizetett harmincezer márkát is veszni hagyták volna, csak sikerüljön kiszállniuk az üzletből, mielőtt vizsgálat indul a társaság ellen.

61 MNL OL XXIX-I-50 10. d. 10/1990. sz. vezérigazgatói utasítás, 1990. április 19.

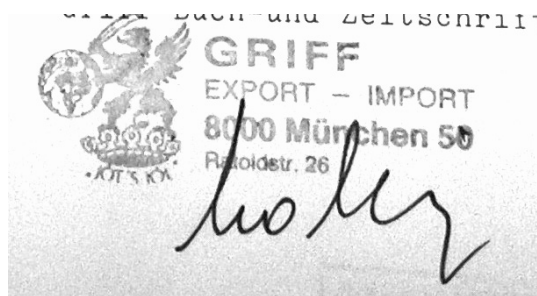
62 ÁBTL 3.1.5. O-8-821. Társasági szerződés, 1989. január 15. Melléklet.

63 Újváry Sándor (1904–1988) író, költő, könyvkiadó volt. 1923–25 között a *Fáklya* szerkesztőjeként dolgozott, majd a harmincas évek végéig több lapot is szerkesztett. 1938-ban alapította a Griff Kiadót, amely Újváry Griff Kiadó névvel 1952-től Münchenben működött tovább. Elsősorban magyar, de külföldi szerzők műveit is megjelentette. Kiadott könyvei között megtaláljuk például Márai Sándor, Cs. Szabó László, Faludy György, Fenyő Miksa, Szász Béla, Méray Tibor, Mikes Imre műveit is.

64 ÁBTL 3.1.5. O-8-821. Jelentés, 1989. május 12., 195.

65 MNL OL XXIX-I-50 10. d. Jelentés az Interedition Idegennyelvű Folyóirat és Kiadó Leányvállalat 1990. II. félévi mérlegének vizsgálatáról, 1990. szeptember 21., 11.

A Griff Kontinent napja hamarosan leáldozott. Dalmady György 1989 tavaszán megbukott, felfüggesztették, és eljárás indult ellene. A megkezdődött vizsgálat érzékenyen érintette a Griff tulajdonosait is, hiszen az operatív tiszttal közreműködésével BM-es fedéssel tudták elkövetni gazdasági visszaéléseiket, például szemle- és vámmentességgel nagy mennyiségben szállítottak csempezárut Magyarországra. 1990 tavaszán pedig a Pallas is elkezdett az Interedition és a Griff összefonódó pénzügyei körül vizsgálandni.

Németh Jenő 1990. július 1-jével megszüntette az Interedition Leányvállalatot, Siklósi Norbertet pedig felmentette főigazgatói tisztségéből.⁶⁶ Az Interedition alkalmazottainak egy része, valamint a vállalat által megjelentetett lapok kiadásának joga a Delta Leányvállalathoz került, amely nem sokkal korábban szintén tisztogatáson esett át. 1990. április 15-ei hatállyal Budai Ferencnek, az MNVK-2 tisztjének távoznia kellett a Delta főigazgatói székéből,⁶⁷ helyét Nádor Mara foglalta el, akinek le kellett vezényelnie az Interedition beolvasztását a Delta-ba. Az elszámolások és leltárok elkészítése éppen olyan problémás volt, mint arra az előzmények ismeretében számítani lehetett.

Az átadás-átvétel határidejét 1990. július 31-ében határozta meg a leányvállalat megszűnéséről rendelkező utasítás, a zárómérleget pedig június 30-áig kellett volna benyújtania Siklósi Norbertnek és az Interedition könyvelőjének, Bagossy Sándornak, ez azonban nem történt meg. Az Interedition felszámolásával párhuzamosan a Pallas megkezdte a tárgyalásokat Molnár Jánossal is, mivel meg akart szabadulni a leányvállalattól örökölt Griff Kontinentbeli üzletrésztől. A dokumentumok vizsgálata során kiderült, hogy a többnyire azonos személyi állománynak köszönhetően a számvitel és minden üzleti tevékenység összefonódott a két cég és az általuk létrehozott többi vállalkozás ügyeiben, amely szabálytalanságok sorát vont maga után.⁶⁸ 1990. augusztus végén a helyzet tisztázása érdekében egy taggyűlést hívtak össze, amelyen jelen volt a Griff részé-

66 MNL OL XXIX-I-50 10. d. 18/1990. sz. vezérigazgatói utasítás, 1990. június 26.

67 MNL OL XXIX-I-50 10. d. 9/1990. sz. vezérigazgatói utasítás, 1990. március 27.

68 MNL OL XXIX-I-50 10. d. Jelentés az Interedition Idegennyelvű Folyóirat és Kiadó Leányvállalat 1990. II. félévi mérlegének vizsgálatáról, 1990. szeptember 21., 1-31.

ról Molnár János tulajdonos, Várkonyi István ügyvezető igazgató és Kuttner Alfréd szaktanácsadó, valamint a Pallas több képviselője, például Németh Jenő vezérigazgató és dr. Liszokay Gábor jogász.⁶⁹ Várkonyi István, a *Népszava* egykori főszerkesztője nem ismeretlenül került Siklósi Norbert üzletének közelébe, korábban az IPV alkalmazottja, majd az Interpress Vállalat fősztályvezetője volt.⁷⁰ Várkonyi neve mellett feltűnik az iratokban egy másik régi szereplő is, aki szintén szoros kapcsolatot ápolott korábban a NÚSZ prágai vezetőségével, és a médiát felügyelő titkosszolgálatokkal: Szolnok Péter, a Press rezidentúra egykori vezetője. Szolnok maga is tagja volt az Interedition–Griff vállalat 240 főnyi alkalmazotti gárdájának, feltehetően mint az egyik lap főszerkesztője.⁷¹ Kuttner Alfréd pedig a médiamogul rokonságába tartozott.⁷² A jegyzőkönyv tanúsága szerint a Griff és az Interedition felhasználásával elkövetett visszaélések több milliós kárt okoztak a Pallasnak, és az anyavállalat vezetősége hiába kérte az elszámoláshoz szükséges dokumentumok benyújtását, különböző indokokra hivatkozva az illetékesek ezt megtagadták. Siklósi Norbert egészségügyi okok miatt személyesen nem is vett részt a gyűlésen, de nem jelent meg Bagossy Sándor sem, így érdemben lehetetlen volt az ügyet megtárgyalni. A Siklósi nevében felszólaló Várkonyi pedig messzemenően védte egykori felettesét. Az iratból kiderül, hogy a szóban forgó két vállalat több céget is létrehozott, széles palettáját mutatva a különféle tevékenységi köröknek, hiszen reklámszervezéstől a bútorszállításig foglalkoztak sok mindennel.⁷³ Mikor számon kérték Kuttner Alfrédon, hogy félmillió forint jutalmat vett fel jogtalanul a Grifftól, amellyel egy francia szexlap magyarországi beindítását honorálták, a Pallas jogi képviselője nekiszegte a kérdést: „Nem a rokoni kapcsolat befolyásolta, hogy felvette az 500 ezer forintot?”

A megbeszélés végül Liszokay Gábor javaslatával zárult, amellyel ultimátumot adott az Interedition–Griff képviselőinek: ha másnap délig nem adják át a hiányzó dokumentumokat, büntetőjogi feljelentést tesznek ellenük.⁷⁴

A dokumentumok természetesen nem érkeztek meg. Újabb és újabb határidőket tűztek ki, de a levéltárban fellelt iratanyagban semmi sem utal arra, hogy az elszámolás végül megtörtént volna. Büntetőjogi feljelentésről sem tudok. 1990 szeptemberében mérlegkönyvi vizsgálatot végeztek az Interedition pénzügyi iratai alapján, de a „vizsgálathoz szükséges dokumentációk időközönként el-

69 MNL OL XXIX-I-50 10. d. Jegyzőkönyv a Griff Kontinent Kft. taggyűlésén, 1990. augusztus 22., 1.

70 ÁBTL 3.1.5. O-17423. Jelentés Falus György meghallgatásáról, 1974. december 23., 279.

71 MNL OL XXIX-I-50 10. d. Jegyzőkönyv a Pallas Lap- és Könyvkiadó Vállalat vezérigazgató-ságának tanácstermében 1990. november 30-án megtartott ülésről, 28.

72 MNL OL XXIX-I-50 10. d. Jegyzőkönyv a Griff Kontinent Kft. taggyűlésén, 1990. augusztus 22., 6.

73 Uo. 4.

74 Uo. 7.

tűntek”.⁷⁵ A vizsgálat megállapította, hogy a leányvállalat sem adófizetési, sem társadalombiztosítási kötelezettségének nem tett eleget, elszámolási módszerei eltértek az előírásoktól. A Deltába való beolvasztása során az átadás-átvétel sem történt meg hónapokig, mivel az ehhez szükséges iratanyagok nem kerültek elő.⁷⁶ Közben az Interedition hitelezői és üzleti partnerei sorozatosan nyújtották be követeléseiket a Pallasnak, amely még a tartozások alapjául szolgáló szerződések sem ismerte.⁷⁷ Bagossy Sándor pedig immár a Delta Leányvállalat főkönyvelőjeként követelte az anyavállalattól, hogy az Interedition által ki nem fizetett szerzői honoráriumokat törlessze, mindezt olyan hangon, mintha soha semmi köze sem lett volna a megszüntetett kiadó pénzügyeihez.⁷⁸

A Pallas a Griff Kontinentben levő 50%-os tulajdonrészétől is rövid úton megszabadult. Árajánlatot tett Molnár Jánosnak – akinek társtulajdonosként elővásárlási joga volt –, és a négymillió forintos alaptőkével bejegyzett társaság üzletrészének feléért öt és félmillió forint kifizetését kérte.⁷⁹ Molnárnak sok választási lehetősége nem volt, megvásárolta a Griff Kft. másik felét is. Hol volt már ekkor az Újváry Sándor által 1938-ban Budapesten alapított, majd 1952-ben Münchenben újraindított szépirodalmi könyvkiadó szellemisége? A Kazinczy Ferenc epigrammája után ars poétikájaként választott „Jót s jól” elhivatottsága? A fennmaradt dokumentumokon Molnár János aláírásai mellett megtalálhatjuk a Griff Kontinent Kft. pecsétjét is, amely megőrizte az Újváry-Griff embléma griffmadarát, a „Jót s jól” feliratot, de a kezéből kitepték a könyvet, helyébe egy földgömböt raktak, és aláírták, hogy „export-import”. Meggyőződésem szerint, keresve sem találhatnánk ennél önleplezőbb, cinikusabb példát a globalizáció álarcába bújtatott értéktagadás képi ábrázolására.

A Griff Kiadó végjátéka ezzel befejeződött. Az Újváry Sándor halála után létrehozott jogutód kft. szégyenteljes működése során maradandót nem alkotott. Könyvkiadás helyett az új tulajdonosok gazdasági bűncselekmények sorozatát követték el, kihasználva a szocialista rendszer összeomlását kísérő zűrzavart, és felhasználva jól kiépített titkosszolgálati és politikai kapcsolatrendszerüket. A Griff Kontinent Kft. nyomtalanul tűnt el a magyar könyvkiadás történetéből – a nyomtalanságot ezúttal szó szerint is értve: Molnár János a törvénytelenül apportként beszámított és a Pallas tulajdonát képező irodából mindent magával vitt, ami mozgítható volt. A technikai berendezésektől kezdve, a bútoroktól át, egészen a levágott telefonkagylóig...⁸⁰

75 MNL OL XXIX-I-50 10. d. Jelentés az Interedition Idegennyelvű Folyóirat és Kiadó Leányvállalat 1990. II. félévi mérlegének vizsgálatáról, 1990. szeptember 21., 2.

76 MNL OL XXIX-I-50 10. d. Jegyzőkönyv az Interedition Leányvállalat mérlegének átadás-átvételéről, 1990. november 6.

77 Uo.

78 MNL OL XXIX-I-50 10. d. Feljegyzés Németh Jenő részére, 1990. szeptember 27.

79 MNL OL XXIX-I-50 10. d. A Pallas eladási ajánlata Molnár János részére, 1990. augusztus 23.

80 MNL OL XXIX-I-50 10. d. Horti József vezérigazgató részére, 1990. december 19.